

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

כג. תורה אור השלם

- אתן במדבר ארו ששה יודים ועץ שמן אשים בקרבך ברוש תהדר ותאשר יחדו: ישעיהו מא ט
- כי אם שם אדיר יי לנו מקום נהררים יארים רחבי ידים כל תלך בו אפי שיש וצי אדיר לא יעברת: ישעיהו לג כא
- ערי קדשך הוי מדבר ציון מדבר הנהגה ירושלם שמקום: ישעיהו מד ט
- תחת הנחשת אביא וקב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת האבנים ברזל ושמתי פקדתיך שלום ונגישך צדקו: ישעיהו ס ז
- ונקיתי דמים לא נקיתי וי שכן בציון: יואל ד כא

והא דלא עבד במוצאי שבת איתנוסו. וא"ת והשתא נמי דלא עבדו אמלא כלל כי מיחל ר"ח מלא בשבת יאמרו האי חסר הוא והאי דלא עבד למולאי שבת איתנוסו וי"ל דהיכא דודאי עבדי לעולם משואות זין אמלא זין אחסר כי לא עבדי כלל ודאי תלו בזונס אמלא חסר השתא דזימנין עבדי וזימנין לא עבדי כי לא עבדי השתא צוולאי שבת לא תלו בזונס אמלא דשכיחא: **משום** במוצאי מלאכה לעם שני ימים. פירש קונטרס אין לך ר"ה שאין מתבטלין בני גולה ממלאכה ז' ימים זין אמלא זין אחסר אזל כי עבדי אחסר ידעי שזיוס שלשים נקבע ועשו מלאכה למחר ולחם דחק לפרש ר"ה דלכל ר"ח קאי כי לא היו רגילין לעשות מלאכה ז"ר כדאמרין צפרק הקורא את המגילה עומד (מגילה דף טז:). ושאין צו ציטול מלאכה לעם כגון ר"ח וחולו של מועד קורין ארבעה ורגילין לומר שהוסף המקום י"ט לנשים ז"ר כשכר שלח נמרו על מעשה העגל כשאמר להם אחרן (שמות לג) פרוק נומי הזהב אשר באזני נשים וגו' ויתפרקו כל העם וגו' אשר באזניהם אזל דנשיהם לא הציאו שלח ר"ח הנשים ליתן: **ארכעה** מיני אריות. מינה דצפרק לולב הגזול (סוכה דף טז). א"ר יהודה סוכה אינה נהגת אלא צרבעה מיניו שבלולב ופריך עלה מהא דאמר ר"י לסקך צנסרים של ארז שאין צנסן ארבעה על ארבעה ומשני מאי ארז הדס כדאמר רבה זר רב הונא ר' מיני ארזים הן והשתא לרבי יהודה אמר רב דאמר ארבעה ותו לא מאי איכא למימר ושמה הכא לענין מקח וממכר פליגי אזל כולהו מודו דעשרה מיני ארזין הן וצירושלמי תשיב עשרים וארבעה:

אחו למיטעי. השתא בני הגולה אמרי כו' אזל השתא דלא עבדין אלא אחסר כי עבדין למולאי שבת ידעי דחסר הוא: ועבדין אמלא. ואנן רגילין לעשות כל שאר המלאכה (ט): **מידע** ידעי דחסר הוא. ומחמת חסור שבת שאירע צילי משואותיו נמנעו מלהשיא: **דאיטוסי.** בשכרות של משתה השבת: **וליעבדי אמלא ולא אחסר.** וכי מקלע ר"ח חסר צרבעה שבת ולא עבדין מידע ידעי דחסר הוא ולא תלו בשכרות אלא צמדי דשכיח דכל חדשים חסרין לא עבדין והאי נמי לא עבד: **אמר איני משום ציטול מלאכה כו' ולא גרסינן גיורה.** אי אמרת נעבדי אמלא ולא אחסר אין לך ר"ה שאין מתבטלין בני הגולה ממלאכה שני ימים יוס ל' שמה היום ר"ה ויוס שלשים ואחד שמה עיברו את החדש והיוס ר"ה אזל כי עבדין משואות אחסר לאור יוס ל' ידעי שזיוס שלשים נקבע ועשו מלאכה למחר ואין צטלין שני ימים אלא צמטור: **ליזד היו משיאין כו': אמר רב אדרא.** כך שם האילן כדאמרין צנסכת צילה (דף טו:). יטע זבן אדר: **סורניסא.** פניי"א צלע"ו: **צנסא.** צוס"ו צלע"ו: **שאגא.** ש"פ צלע"ו: **צוטמי.** אולמ"י צלע"ו: **צלוני.** צירקו"ה צלע"ו שגדין צו פירי שקורין גליאד"ה: **כספא.** מין עץ העולה צקרקע הים ושמו קורא"ל: **ערי.** ליר"ז שם האילן ואת פרו קורין ציי"ש. דולני. קשטאני"א: **ולי אדיר לא יעברו.** לנחל שעמיד ללאת מצית המקדש: **זו צורני גדולה.** ספינה שקורין דרומוני"ט: **היזי עבדי.** אותה צורני גדולה למאי עביד"א: **חלא.** חול: **עד דשנא.** שוליה שוכנים צקרקעית הים ועודנה נרלית למעלה בן המים דצמקוס שהאלמוגים גדילים צים אין הים עמוק כל כך: **זר אמוראי.** מלומד לשוט צנהרות: **וקטר אטוני דפינסא.** צחילי פשתן שהן קשין לינתק וקושר ראשו אחד צשורש האילן וראשו אחד צצורני: **ושקלי.** הסך גברי חלא דספינתא ושדו לצבראי והיא עולה מתוך המים ועוקרת שרשי האילן: **פרווסא.** פורט"ו צלע"ו וצלשון משנה"י נמל: **מסקן מרגנייסא.** מקרקעית הים על ידי צר אמוראי: **ומקרייא פרווסא דמשמיהו.** אותה של פרסיים נקראת נמל של מלוכה: **ונקייסי דמס לא נקייסי.** אס צלתי לנקות את העכו"ם משאר עונות לא (א) אנסק מדמס של ישראל: **אף**

- (א) (סנהדרין קח:).
- (ב) תענית ט: סוכה לו.
- (ג) צ"פ א: (ויאלע ע:).
- (ד) (ג"ה הערוך ע"ש).
- (ה) כפיך מד ז' אמוראי פי גלשון זין ארז כפי גלשון צמס אדירים עד היגע אל חול אקר צקרקע הים).
- (ו) (צ"פ א: רומאי, וכן להלן).
- (ז) (א"ל דלכא דליתנהי מיניה, א"ל ס"ה לכל ומאן דשקיל ללשון שקיל, ח) (צ"פ א: לזומתו).
- (ט) ושיין לרף כב:.
- (י) (עירובין מא:).
- (יא) (ש"ש מנהגה כב: דלא אשוי חדשים ש"ש וק"ע אפשי"א דהכא וע"ע תוס' תגינה ית. ד"ה חוש"מ ומו"ק שבת כד: ד"ה א"ו דילמא).
- (יב) ע"י רש"י שבת 5. ד"ה ש"ס על עיקר ומה שצמטו שם על הגליון, ט) (ע"ז יד:).
- (ט) סוכה לב: ושם (ט"ז על"ט).

הגהות הב"ח

- (א) גמ' ליון מנבר אומר ירושלמי שמהו איתר רבי יוחנן: (ב) ש"י ד"ה ועבדין ד"ה מידע ידעי דחסר כו': ד"ה א"ו דילמא, דמס כו' משאר עונות לא אגקה מדמס:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ארבעה מיני ארזים וכו' וירושלמי חשיב כו"ה. וכן הוא במ"ר שמות פרשה לה:

מוסף רש"י

מבליגא. עץ הוא (סנהדרין קח:).

רבינו חננאל

יטעו, יאמרו כי חסר היה ומפני אסור שבת לא עשו. או מלא שבת וראש חדש בשבת היה. והמשואות צומנן עשו אותן אור ל"ב שהוא לילי לא שהוא אור עיבור. ואקשינן נעבדי בין אמלא ובין אסור, וכי מיקלע כי האי גונא לא יעביד כלל כו'. ופרקינן אפילו הכי אתו למיטעא, יאמרו יתכן שהיה חסר ל' ועשו משואות משהו אסור שבת, או מלא היה ולא נבנו מלשות משואות אלא משום אונס שאירע להם. ואקשינן מאי חזית דעבדין אחסר, וליעביד אמלא ולא יעביד חסר. ופריך אביי משום ביטול מלאכה. כלומר, צריך בכל חדש להביטל יום ל' ויום ל"א, ואם ישעו להן משואות נחברו כי החדש מלא היה, ואם לא ישעו נחברו כי חסר היה, ולעולם אין הדבר מתברר אלא באור היום ל"ב, שאין כן בחסר, (אלא) אם יראו המשואות אור ל"א וידעין שחסר היה, ואם לא יראו בורקי, מהו בורקי תמן אמרי ברק ברקא אהור מנהרא. ואקשינן עלה וער אחד נאמן, ופרקינן שנייה היא הכא שאתה יכול לעמוד עליו, ואין אדם משקר בכי האי גונא וחש לומר

לעוי רש"י

- פניי"א (פ"י). ארין. חס"ו (בו"ש). עץ אשור.
- ש"פ. אשור.
- אולמ"א. בוקצה (ע"ז).
- צירקו"ה (קישנ"א). ארין.
- גליאד"ה (גלג"ט). בלוזים.
- קורא"ל (קור"ל). אלמגו.
- לירי"ו (ל"ר). דנה.
- בר"ש. גרנידים.
- קשטאני"א.
- קשטאני"א.
- עז-ערמונים.
- דרומוני"ט. סוג ספינה.
- פורט"ו (פור"ט). נמל.

רבינו חננאל

עד דו לעיל ונפיק מנהרא. חכמיא לא מילתא, כלומר דבר זה מתברר. אמר עד אחד נולד לאיש פלוני בשבת, מלין (אותן) על פיו, חשיבה במוצאי שבת מטלילין אותן על פיו. ר' חייא מטליל אפומה ר' רמלויה (מאמל) (אימי מלן) על פי נשים דאמרי שמשא הות בסיסתא, מכירי מכירי של עד שבת, את הלכה, מהו לחלל עליהן את השבת. שמעין לה מהכא, רבי גוראי אמר מעשה שרין]תי להעיד על עד אחד באונס, לא שהיו צריכין ל' אלא עילה בקשתי להקביל פני חברי. ומה לקולקו הוה תמן, שהיו אומרים עצרת לאחר השבת, והיו יוצאין עליו מערכוב בחוקת שנתקדש. מעתה על ניסן לא יקבילו, אלא מן המידעין, על פי שאר ירחיא יקבלון. אמר רבי יוסי בר בון (קולקוליהן מאדר הות, מעתה כן יחא, דכוותהן לא יקבלון, (דכן) דלית דכוותהן יקבלון, זו מפני זו. בתנ"י כידע משיאין משואות מביאין כלונסאות של הלמד תורה ומלמדה במקום שאין בו תורה, דומה להדס במדבר, כל דאחי שקיל מיניה. איי להן לעובדי כוכבים שאין להן תורה, שנאמר תחת הנחשת אביא זהב וגו', תחת ר' עקיב' וחיבריו מי מביאין, והיינו דכתיב ונקיתי דמס לא נקיתי וגו'.

לעוי רש"י

פניי"א (פ"י). ארין. חס"ו (בו"ש). עץ אשור. ש"פ. אשור. אולמ"א. בוקצה (ע"ז). צירקו"ה (קישנ"א). ארין. גליאד"ה (גלג"ט). בלוזים. קורא"ל (קור"ל). אלמגו. לירי"ו (ל"ר). דנה. בר"ש. גרנידים. קשטאני"א. קשטאני"א. עז-ערמונים. דרומוני"ט. סוג ספינה. פורט"ו (פור"ט). נמל.

לעוי רש"י

פניי"א (פ"י). ארין. חס"ו (בו"ש). עץ אשור. ש"פ. אשור. אולמ"א. בוקצה (ע"ז). צירקו"ה (קישנ"א). ארין. גליאד"ה (גלג"ט). בלוזים. קורא"ל (קור"ל). אלמגו. לירי"ו (ל"ר). דנה. בר"ש. גרנידים. קשטאני"א. קשטאני"א. עז-ערמונים. דרומוני"ט. סוג ספינה. פורט"ו (פור"ט). נמל.